

Een groep vermaarde sociologen, psychologen, filosofen en historici uit het hele land gaat aangevoerd door de Groningse hoogleraar theoretische sociologie **Rafael Wittek** de komende jaren onderzoek doen naar duurzame samenwerking om onze samenleving veerkrachtig te houden. Wetenschapsfinancier NWO kende 18,8 miljoen euro toe aan dit bijzondere, interdisciplinaire programma.

Veerkrachtige samenleving vergt samenwerking

Men neme een stukje cel van een patiënt en plaatst dat op een chip. Vervolgens test je op die cel een medicijn en kijkt wat de bijwerkingen zijn. Maatwerk per individu. Rafael Wittek, hoogleraar theoretische sociologie in Groningen, zat begin mei met grote ogen bij de presentatie van collega-projecten die net als het zijne gehonoreerd werden met een Zwaartekracht-subsidie, een miljoenensubsidie van wetenschapsfinancier NWO. 'Die eenvoud, die stelligheid waarmee gepresenteerd wordt wat een onderzoek gaat opleveren, die hebben wij bij de alfa- en gamma-wetenschappen nooit. Konden we dat maar. Wij zien altijd de complexiteit, de context, hoe alles afhangt van de situatie, de mensen, de geschiedenis.' Het duurde dan ook even voor SCOOP – *Sustainable Cooperation: Roadmaps to a Resilient Society: duurzame samenwerking in een veerkrachtige samenleving* – door NWO gehonoreerd werd. Wittek: 'Dit was onze derde aanvraag. We zijn zo concreet mogelijk geworden, en nog vond de commissie ons voorstel behoorlijk complex. Maar het is ons gelukt de maatschappelijke relevantie van ons project duidelijk te maken. Echt een bijzonder succes'

Dwarsverbanden

'Ons' zijn in dit geval naast Wittek de andere trekkers van het project: de Groningse sociaalpsycholoog Russel Spears, sociaalpsycholoog Naomi Ellemers, socioloog Tanja van der Lippe, economisch historicus Bas van Bavel van de universiteit Utrecht en filosoof Martin van Hees van de VU in Amsterdam. Ellemers en Van Hees zijn oude bekenden in Groningen: Ellemers promoveerde cum laude aan de RUG en Van Hees was tot 2013 decaan van de faculteit wijsbegeerte. 'Naomi is dé expert op het gebied van groepsprocessen, Martin de man die je moet hebben als je het hebt over ethiek. Met de Utrechtse collega's heb ik al veel

samengewerkt. Voor we begonnen waren er al allerlei dwarsverbanden. Dit brede, interdisciplinaire consortium heeft ook bijgedragen aan het krijgen van de subsidie.'

Werk, zorg en inclusie

Maar waar wordt die 18,8 miljoen euro nu concreet aan besteed? Wittek: 'De komende tien jaar gaan we onderzoek doen op het gebied van drie thema's: werk, zorg en inclusie – een breed begrip waar onderwerpen als integratie onder vallen. We gaan kijken hoe je op die

gebieden samenwerking zo goed mogelijk kunt vormgeven zodat deze ook op de lange duur vruchtbaar blijft.'

Ook dat klinkt nog behoorlijk ingewikkeld. Wittek illustreert: 'Neem de decentralisatie van de jeugdzorg. Het besluit om de verantwoordelijkheden over te hevelen van het rijk naar de gemeenten is genomen om de jeugdzorg dichterbij de burger te brengen en ook beter en meer op maat te helpen. De oude vorm van samenwerking, op centraal niveau, werd niet meer voldoende geacht en daarom veranderd in een nieuwe vorm. Maar is dat nu een duurzame vorm van samenwerking? Als je de krant leest: nee. De samenwerking in de keten faalt, waardoor wachttijden vaak langer zijn dan in het oude systeem. De decentralisatie is doorgevoerd zonder vooraf eerst een goede analyse van de gevolgen te maken. Wij willen methodes ontwikkelen en testen waardoor dit soort processen wel slagen.'

Franklin Covey

Nog een voorbeeld: *The seven habits of highly effective people* van Franklin Covey, een bestseller en veel toegepaste training in organisaties om de effectiviteit van werknemers in een team te verhogen. 'Of die methode werkt, is nooit eerder onderzocht. Dat hebben wij nu met een eerste project binnen SCOOP wel gedaan.'

Rafael Wittek (Würzburg 1965) wilde als kind bakker worden. Het liep anders. Hij studeerde sociologie en culturele antropologie aan de universiteit van Tübingen en promoveerde in 1999 cum laude aan de Rijksuniversiteit Groningen. Sinds 2001 is hij hoogleraar theoretische sociologie. Wittek is een expert op het gebied van de sociologie van organisaties, economische sociologie, sociale netwerkanalyses en sociale theorie. Zijn onderzoek focust zich op problemen op het gebied van duurzame samenwerking en hoe je die problemen kunt voorkomen en oplossen.

Voor het onderzoek werd via een nulmeting in kaart gebracht hoe werknemers dachten over factoren als: hoe goed vinden ze zichzelf bij de organisatie passen, hoe denken ze over hun eigen functioneren, hoe vaak meldden ze zich ziek en hoe dachten ze over de prestaties van hun hele afdeling? Vervolgens kregen ze een training op basis van de principes van Covey. Daarna volgde een nameting.

‘Wat bleek: op bijna alle factoren die wij hebben getest over de samenwerking binnen de organisatie, scoorden de medewerkers slechter. Het enige onderdeel dat erop vooruitging, was de balans tussen werk en privé: mensen vonden hun werk minder stressvol. Dat is uiteraard fijn voor de individuele medewerkers, maar of dat ook beter is voor het geheel is de vraag. Wanneer wij ons werk goed doen, ontwikkelen wij een methode die zowel beter is voor het individu als voor de hele organisatie.’

One size fits all

Dat zal uiteindelijk een andere oplossing zijn dan het antwoord op de vraag hoe je de jeugdzorg het beste kunt organiseren. Wittek: ‘Ons vakgebied is geen fysica. De crux van ons werk als sociale wetenschappers is dat alles afhankelijk is van de context. We bedrijven fundamenteel onderzoek naar vruchtbare samenwerkingen, maar een one size fits all-oplossing komt er niet. Wat we straks wel kunnen zeggen is: als je kijkt naar deze sector, met deze doelstelling en deze omgevingsfactoren, dan werkt oplossing a beter dan b.’

‘Een one size fits all-oplossing komt er niet’

Het onderzoek binnen SCOOP valt in een tijd waarin de overheid zich terugtrekt en steeds meer verantwoordelijkheden bij de burgers komen te liggen. Levert het onderzoeksprogramma straks ook methoden op waarbij iedereen, in het belang van de samenleving, straks verplicht wordt boodschappen te doen voor een zieke buurvrouw?

Basis van gelijkwaardigheid

‘Ah, de participatiesamenleving. “Als iedereen een beetje meedoet, lossen we alle problemen samen wel op.” Ook daar zie je weer aannames door politici en beleidsmakers die niet voldoende zijn doordacht. Terwijl we uit de theoretische sociologie weten dat dit niet werkt. Als jij af en toe gezellig een praatje maakt met de buurvrouw, gebeurt dat op basis van gelijkwaardigheid. Op het moment dat dit geformaliseerd wordt, en het van je verwacht wordt, zegt de zieke buurvrouw: “die afhankelijkheid wil ik niet”. Ik zie het als onze rol om dit soort aannames kritisch tegen het licht te houden.’

Levert SCOOP dan de formule voor de perfect functionerende samenleving op? Ook dat niet. Wittek: ‘In een samenleving gaat nooit alles goed, er moeten altijd keuzes gemaakt worden. Het is de kunst om de balans te houden: om het goede te bewaren en negatieve gevolgen zo goed mogelijk op te vangen.’

‘IN WOMEN, BUT NOT IN MEN, A LARGE SIGNATURE EQUALS A BIG EGO’

STELLING ALVARO MAILHOS GUTIERREZ GEDRAGS- EN MAATSCHAPPIJWETENSCHAPPEN